

Juryrapport Het Vliegwiel

17 november 2023

Joga Brouwers
Gie Goris
Jeroen Trommelen
Hansje van de Beek
Ruben Brugnera

Juryrapport Het Vliegwheel

Het Vliegwheel van de VVOJ is “een eerbetoon aan hoofd- of eindredacteuren die hoogstaande onderzoeksjournalistiek mede mogelijk maken.” De jury van de Loep wil dit jaar een eigen draai geven aan dat noodzakelijke vliegwheel.

Onderzoeksjournalistiek gedijt immers niet enkel binnen de context van een redactie of een medium. Het werk wordt ook – positief of negatief – beïnvloed door een ruimer ecosysteem. En vice versa: sterke onderzoeksjournalistiek van de ene redactie stimuleert vele andere journalisten, hoofdredacteuren en media, of houdt de rest van de media-omgeving een noodzakelijke spiegel voor waarin elke redactie haar eigen onderzoeksinspanningen weerspiegeld ziet in verhouding met het werk van moedige collega's.

Daarom stapt de jury dit jaar over de grenzen van de letterlijke omschrijving van het Vliegwheel heen en kiest ze voor het waarderen van een bijzondere redactie en haar koppige werk. Het gaat om een nieuwssite die uitgroeide tot een gewaardeerde of beruchte – dat hangt af van waar u staat in de maatschappelijke machtsverhoudingen in Vlaanderen – onderzoeksredactie. De Loep-jury kent het Vliegwheel 2023 toe aan de redactie van Apache, omdat zij binnen het Vlaamse journalistieke ecosysteem functioneert als een voortdurende herinnering dat onderzoeksjournalistiek nodig én mogelijk blijft, ook met weinig middelen en ondanks zware druk van buitenaf.

Het collectief begint in 2009 als ['de werktitel'](#) en is intussen uitgegroeid tot een stevige coöperatie waarin lezers en journalisten samen richting geven aan de organisatie. Al veertien jaar is Apache trouw gebleven aan de eigen opdracht: als onafhankelijk nieuwsmedium machthebbers het vuur aan de schenen leggen en zo stem geven aan mensen of belangen wiens stem gesmoord wordt. Twee jaar geleden zette Apache de opmerkelijke stap om als van oorsprong digitaal medium (toch) een papieren magazine te gaan verkopen. Dat magazine maakt deel uit van een constante strijd om (financieel) te kunnen voortbestaan.

Apache profileerde zich van bij het begin als een onderzoeksjournalistieke opzet. Tien jaar geleden (2013) won [een Apache-inzending](#) de Loep, in de toen nog bestaande categorie 'digitaal'. De redactie schreef in 2016 als eerste over de interne *#MeToo* perikelen bij DPG en onthulde in 2013 en 2014 het oorlogsverleden van de familie Van Thillo die het startkapitaal voor de onderneming opleverde. Geen enkele DPG- of Mediahuis-krant heeft ooit iets van die onthulling overgenomen, en dat komt niet doordat de feiten worden betwist. 'In Vlaanderen geldt tussen de drie grote uitgeefhuizen een *gentlemen's agreement* om elkaar niet lastig te vallen met publicaties over interne kwesties', [zegt hoofdredacteur Karl van den Broeck](#). Dus moet het onderzoek van elders komen.

Maar Apache is niet enkel gefocust op de misstanden in de brede media-omgeving. Belangrijker is het werk geweest over de verwevenheid van bouwpromotoren, immobiëlenbedrijven en lokale beleidsverantwoordelijken.

Apache was de eerste redactie die omstandig onderzoek deed naar de extreemrechtse jongerenorganisatie Schild & Vrienden en was bij de eersten die journalistieke aandacht gaven aan de PFOS/PFAS/PFOA vervuiling door de 3M-fabriek in Zwijndrecht. Om maar enkele voorbeelden te geven van onderzoeksverhalen die ook opdoken bij de nominaties voor de Loep – al komen ze dan vaak van bij andere redactie, die jammer genoeg niet altijd de professionele reflex hebben om aan correcte bronvermelding te doen. Zo dook er half mei nog een onderzoek op in een grote, zoniet de grootste krant van Vlaanderen ... dat drie maanden daarvoor uitgebreid beschreven was door Apache.

Die gebrekkige erkenning is een klein kantje van grotere media. Daardoor ontstaat een helse cirkel: omdat elke euro telt (tweemaal of driemaal, want zo vaak moet hij omgedraaid worden), staat er een überstrenge betaalmuur rond het journalistieke werk van Apache; maar door die betaalmuur wordt het voor andere media makkelijker om niet of heel spaarzaam te verwijzen naar dat onderzoekswerk.

Ondanks de occasionele naijver, levert het werk van de Apache-redactie ook waardering op onder collega's en in ruimere kringen van bezorgde burgers. Er was de Loep in **2013** voor het onderzoek naar een schimmige navelstreng-bloedbank. In **2017** ontving Apache de Arkprijs van het Vrije Woord, een symbolische prijs voor personen die zich actief inzetten voor de vrijheid van denken. In **2022** volgde dan de European Press Prize, de grootste onderscheiding voor journalistiek in Europa. Apache werd gelauwerd in de categorie Innovatie voor het onderzoek *Hoofdstad te huur* (Cities for Rent). Samen met journalisten uit vijftien andere Europese landen onderzocht Apache hoe beleggers in Europese (hoofd)steden massaal huurwoningen aankopen. Nog in **2022** ontving Apache tijdens de Gentse Feesten de jaarlijkse Prijs voor de Democratie voor een organisatie of persoon die zich heeft ingezet voor het behoud en de versterking van de democratie.

Onder mensen en organisaties met macht of grote financiële belangen is het enthousiasme voor het onderzoeksjournalistieke graafwerk van Apache een stuk minder. Als kleine, onafhankelijke en relatief arme mediaspeler is Apache een aantrekkelijk prooi voor rijke partijen (zoals bouwondernemer Erik van der Paal) als de berichtgeving hen niet bevalt. Dat leidt tot [miljoenenclaims](#), die tot dusver enkel met veel moeite en kosten, en met de actieve steun van lezers en van de Vlaamse Vereniging van Journalisten, zijn afgewend.

Gezien de functie van Apache in het bredere journalistieke universum (en de vaak onvermelde overnames door andere redacties), kan het bestaan van een koppige en onafhankelijke redactie / medium als Apache gezien worden als "het mede mogelijk maken van onderzoeksjournalistiek elders". Daarom vindt de Loep-jury dat de hele Apache-redactie deze Vliegwieler onderscheiding ten volle verdient.

Ter informatie:

Een overzicht van een jaar Apache-werk:

<https://www.apache.be/2017/12/23/het-jaar-van-de-doorbraak-van-apache> en
<https://www.apache.be/2020/01/03/vastberaden-in-de-vuurlinie>